

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВИЙ РИНОК

Анотація. Висвітлено питання щодо становища України на міжнародному ринку та проблеми інтеграції країни у світовий ринок. Запропоновано рішення щодо усунення бар'єрів, які гальмують даний процес. Наведено статистичні дані порівняльного характеру за конкретний період.

Аннотация. Освещены вопросы относительно положения Украины на международном рынке и проблемы интеграции страны в мировой рынок. Предложено решение по устранению барьеров, тормозящих данный процесс. Приведены статистические данные сравнительного характера за конкретный период.

Annotation. The issues of the position of Ukraine in the international market and the problems of the country's integration into the global market have been revealed. The solution concerning eliminating the barriers which inhibit this process has been proposed. The article contains statistical data of comparative nature for a certain period.

Ключові слова: економіка, глобалізація, інтеграція, міжнародні економічні відносини, світовий ринок.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що Україна, ставши незалежною державою, не може залишатися осторонь від міжнародних інтеграційних процесів і повинна обрати свій шлях розвитку. На сьогоднішній день перед державою постає завдання стати повноправним членом світового співтовариства, ґрунтуючись на його принципах і зберігши національну специфіку. Це дозволить державі реалізувати національні інтереси через взаємовигідне співробітництво з іншими країнами, що особливо актуально для України на даному етапі економіки. Крім того, актуальність даної теми полягає в тому, що Європейський Союз (ЄС) – одне з інтеграційних об'єднань, яке найбільш ефективно та активно розвивається, стає найближчим сусідом і передбачає тісну співпрацю з Україною в майбутньому. Питання участі України в інтеграційних процесах винесені на порядок денний у публікаціях таких вітчизняних вчених та фахівців, як: В. Андрійчук, О. Білорус, В. Будкін, В. Вергун, Д. Лук'яненко, В. Новицький, В. Степаненко, А. Кредісов та ін.

Мета даної роботи полягає у визначенні становища України на міжнародному ринку, розкритті проблем інтеграції країни у світовий ринок.

На сучасному економічному просторі відбувається подальше інтегрування економік різних країн в єдину економічну систему. Вчені зазначають, що типовою тенденцією розвитку міжнародних економічних відносин на початку ХХІ століття є процеси глобалізації та інтернаціоналізації, що проявляються в органічному об'єднанні країн світу. Глобалізація економічного середовища не обійшла й Україну, для якої є нагальним завданням гідно інтегруватись у світову економічну систему. За таких умов Україні необхідно адаптувати свої умови господарювання до світових. Таким чином, в Україні почали формуватися нові підходи до розуміння завдань з адаптації до світових умов. У сучасних умовах глобалізації ринки капіталів, а разом з ними і фондові, стають основними структуроформуючими факторами національної економіки, які забезпечують інтеграційні процеси національних економік в цілому. Стратегічною метою України, має стати формування фондового ринку, спроможного слугувати ефективним механізмом залучення та перерозподілу капіталів у вітчизняній економіці, стимулювати внутрішню інвестиційну активність та зміцнювати позиції країни на світовому ринку капіталу. Як один із напрямів досягнення цієї мети є інтегрування ринків облігацій як складових фондового ринку. Ринок облігацій має стати тим інструментом, з допомогою якого здійснюється перетік коштів між національними ринками країн світу. Інтеграційні процеси, які охоплюють український ринок облігацій, носять перманентний характер і ведуть до формування його нових якісних параметрів. Ринок облігацій, як сегмент фондового ринку, теж зазнає впливу глобалізації. Зокрема, ринок державних облігацій України, починаючи з 1996 р., перебуває в стадії інтегрування до світового ринку державних облігацій [1].

Задля регулювання та динамічної інтеграції України до міжнародного ринку капіталу було прийнято низку законів, які створюють правові умови функціонування міжнародного ринку капіталу. Були прийняті такі закони, як: Закон України "Про захист іноземних інвестицій" 10.09.1991 р. [3], Закон України "Про іноземні інвестиції" 13.03.1992 р. [4]. Проте найновішим у цьому питанні є Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення концепції Державної цільової програми модернізації ринків капіталу в Україні" від 8.11.2010 р. [5]. Метою Державної цільової економічної програми модернізації ринків капіталу в Україні є забезпечення конкурентоспроможності ринків капіталу шляхом проведення правового, інституційного та технологічного реформування ринків капіталу в усіх його складових – ринку цінних паперів та кредитного ринку [1].

Аналізуючи приплив іноземних інвестицій в економіку України слід зазначити, що їх обсяги ще не є значними, причиною чого є несприятливий інвестиційний клімат країни, який Україні слід покращувати всіма можливими способами, такими, як стабілізація економічного розвитку, лібералізація податкової сфери.

Так, незважаючи на щорічне збільшення обсягів іноземного інвестування в економіку України, це все ще є недостатнім для нарощування економічного потенціалу країни, та її інтеграції до міжнародного ринку капіталу.

У рамках удосконалення та розвитку українського ринку капіталів Україна має розв'язати безліч проблемних

питань у таких сферах, як законодавство, технологічна сфера, інвестиційна привабливість держави як перспективного ринку тощо.

Модернізація ринків капіталу повинна ґрунтуватися на одночасному розв'язанні на законодавчому, інституційному та технологічному рівні таких завдань:

- проведення інституційної реформи ринків капіталу, що передбачає утворення нових потужних фінансових інститутів (інвестиційних компаній та інвестиційних банків), підвищення ролі інститутів спільного інвестування, пенсійних фондів і страхових компаній для акумуляції сукупних національних накопичень та їх спрямування в реальний сектор економіки;
- консолідація біржової системи України на принципах регульованих ринків, передбачених Директивами Європейського Союзу;
- завершення розбудови Національної депозитарної системи з урахуванням світового досвіду інтеграції обліково-розрахункової інфраструктури;
- удосконалення системи захисту прав інвесторів, корпоративного законодавства, способів оприлюднення інформації для громадян-інвесторів та професійних користувачів;
- забезпечення розвитку фінансових інструментів як об'єктів розміщення інвестиційних ресурсів, у тому числі шляхом розбудови ринків похідних фінансових інструментів (деривативів), законодавчого вдосконалення умов провадження діяльності з рейтингування, зокрема на основні добровільності проведення рейтингових оцінок;
- забезпечення податкового стимулювання ринків капіталу.

Також у рамках інтеграції України до світового ринку капіталів цінною є програма US Aid "Проект розвитку ринку капіталів" за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку. Діяльність Проекту містить три головних компоненти:

- зміцнення інституційних можливостей українських регуляторів щодо контролю і нагляду за небанківськими ринками капіталу;
- розробка відповідних фінансових інструментів для формування інвестиційних портфельів, особливо для установ, що надають послуги з заощадження коштів за відповідними угодами;
- зміцнення можливостей організацій у сфері пенсійного забезпечення [6].

Також передбачається кілька напрямів спільної діяльності, включаючи вдосконалення законодавчої бази, координації регуляторної діяльності і модернізацію інформаційних систем регуляторів ринку. Крім цього, проект допомагатиме зміцнювати ключові інституції ринків капіталу, проводитиме навчання фінансових посередників і підвищуватиме рівень знань широкого загалу про нову пенсійну систему. Ці заходи будуть реалізовуватись у тісній співпраці з широким колом українських партнерів з метою передачі знань, надання допомоги для підвищення кваліфікації українських спеціалістів і подальшого збільшення кількості причіників реформи фінансового сектору України.

Отже, Україна має всі об'єктивні передумови для динамічного поступу до цивілізованих ринків капіталу, але ті проблеми, які постійно виникають через недосконалість і безсистемність реформ, несумісність економічних методів управління та закономірностей розвитку ринкових структур, значні недоліки в правовому забезпеченні розвитку ринку цінних паперів та інших фінансових інструментів справляють негативний вплив на економічний стан країни, позначаються на формуванні економічної політики і фінансовій безпеці держави.

Після проголошення незалежності, певний період Україна була ізольована від світових глобальних процесів і приречена на замкнутість і самодостатність. На даному етапі Україна прагне до вступу в ЄС. Вже багато що зроблено у цьому напрямі: ухвалено ряд законів, які створюють номінальні можливості для включення її економіки у світове господарство, у міжнародний поділ праці. Але існують певні перешкоди щодо реалізації цих прагнень. На даному етапі існує сім головних причин, через які гальмується інтеграція України в світове економічне суспільство, а саме:

1) в Україні тільки розгортається процес визначення того, які фірми та товари мають формувати зовнішньоторговельний профіль країни в середньому та довготерміновому періодах;

2) економічна криза в країні гальмує вихід на світовий ринок у цілому та європейський зокрема і утвердження на них потенційно конкурентоспроможних українських підприємств. До того ж нагромадження взаємної заборгованості між підприємствами перешкоджає розвитку нормальної кооперації, без чого неможливо забезпечити випуск кінцевої продукції;

3) інтеграція України в світову економіку значною мірою гальмується структурою виробництва, успадкованою від СРСР. У минулому Україна спеціалізувалася переважно на випуску проміжної промислової продукції, тоді як виробництво кінцевих товарів знаходилося за межами республіки;

4) архаїчна структура промисловості України залишається практично без змін. У ній традиційно переважають матеріальні та енергомісткі виробництва, наприклад, важке машинобудування, хімічна та будівельна промисловість, виробництво сільськогосподарської техніки та тракторів тощо. Високотехнологічні виробництва сьогодні не визначають промисловий профіль країни. Ось чому значна частина українських виробів малоконкурентоспроможні або й зовсім неконкурентоспроможні на світових ринках;

5) світовий ринок досить насичений товарами з низьким ступенем обробки, промисловими товарами споживчого призначення та сільськогосподарською продукцією. А саме ці товари сьогодні складають основну частку українського експорту, насамперед, за рахунок низьких цін. Насиченість ринку світу виробами традиційного машинобудування, що їх випускає вітчизняна промисловість, означає, що утвердження України на світовому ринку як виробника складної продукції об'єктивно вимагає активізації інноваційного процесу в країні;

6) серед головних причин і чинників, що спонукають до поглиблення участі економіки України в міжнародному поділі праці, до органічного включення її господарства в сучасні економічні процеси, можна назвати високу питому вагу експорту у валовому національному продукті. Досить характерним є те, що третина національного виробництва України опосередкована дією зовнішніх економічних зв'язків. Це підкреслює виняткову важливість даної сфери в системі життєзабезпечення держави і для виходу її з надзвичайно важкої і всеосяжної кризи. Українським експортерам ще явно бракує досвіду діяльності на зовнішніх ринках. Часто міжнародне співробітництво гальмується недостатньою підтримкою виробників з боку відповідних міністерств та відомств. До того ж можна назвати численні

випадки, коли Україна втрачала вигідні можливості внаслідок неефективної системи вироблення та реалізації економічної політики в цілому;

7) українське законодавство ще далеке від ідеального – існує багато суперечностей у законах, які не сприяють розвитку економіки, притоку інвестицій. Треба привести українське законодавство до світових норм, які будуть сприяти розвитку української економіки.

Можна виділити три визначальні передумови, реалізація яких створить сприятливі можливості для включення економіки України в глобальні процеси і структури. Мова йде про системну ринкову трансформацію, реструктуризацію і відкритість економіки. Головним у цій тріаді є, очевидно, перший блок, що передбачає системну трансформацію економіки від ізоляції до відкритості, перехід від тоталітарно-директивної моделі товариства до ринкової. Досвід свідчить, що ринкова трансформація розвивається в трьох основних напрямках: лібералізація економіки, приватизація власності, створення ринкової інфраструктури. При цьому виняткову роль для України відіграє створення атрибутів загальноекономічної і ринкової інфраструктури, стан відкритості економіки для більш широкого її включення в торгово-економічні, фінансово-інвестиційні, виробничо-технологічні глобальні процеси.

Однією з умов подолання проблем щодо інтеграції в світове економічне суспільство є формування в Україні відкритої економіки, під яким розуміється не тільки розвиток зовнішньої торгівлі, що переважає на теперішньому етапі, але і поступове відкриття ще двох каналів взаємозв'язку зі світовим господарством (рух капіталів і взаємообмін національними валютами), об'єктивно зумовлений і практично безальтернативний.

Отже, з огляду на об'єктивно існуючі передумови, внутрішні і зовнішні чинники, можна підтверджувати, що найбільш прийнятною для України є експортно-орієнтована модель економічного розвитку, що передбачає всебічне використання світових ринків як додаткового чинника економічного зростання. Ця модель знайшла своє практичне втілення не тільки в ряді країн Південно-Східної Азії і Латинської Америки, але й у США при виході з Великої депресії 30-років ХХ ст. Водночас, як показує досвід інших країн, упровадження експортно-орієнтованої моделі супроводжується виникненням ряду проблем і протиріч – це труднощі з освоєнням власної ніші на ринках розвинених країн; неопрацьованість механізмів повернення валютних засобів; асиметрія в цінах, що може призвести до розвитку так званого "злидарського зростання"; орієнтація на гіпертрофований експорт окремих видів товарів і послуг, що веде до виникнення "голландської хвороби" деіндустріалізації (теорія Рибчинського); залежність внутрішнього економічного зростання від можливої кон'юнктури світових ринків [7].

Повинні вживатися також відповідні протекціоністські заходи стосовно національних виробників за допомогою жорсткого митно-тарифного регулювання імпорту і встановлення нетарифних бар'єрів (санітарні, екологічні, технічні, технологічні норми і стандарти), які сприяють прискореному зростанню власного виробництва як базової структури включення України в сучасні цивілізаційні процеси.

Виходячи з цього, з'ясовано, що для включення України до світового і регіональних ринків необхідно перетворити, а по суті створити нову економічну систему, усунути бар'єри, які гальмують економічні і науково-технічні зв'язки України з іншими країнами, забезпечити економічну ефективність зовнішніх зв'язків. Ринкова структура господарства України має складатись із різних самостійних суб'єктів господарчої діяльності, що ґрунтуються на законах та економічній вигоді. Важливими умовами інтеграції України з регіональними світовими ринками є налагодження випуску конкурентоспроможної продукції і створення конкурентного середовища. Необхідні також перетворення в економічній сфері, великі капіталовкладення, стимулювання виробництва, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Участь України в регіональному співробітництві передбачає більш високий ступінь економічної взаємозалежності, формування однорідного середовища діяльності суб'єктів господарювання.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Стельмашук А. М. Державне регулювання економіки : навч. посібн. / А. М. Стельмашук. – Тернопіль, 2009. – 362 с. 2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 3. Про захист іноземних інвестицій : Закон України від 10.09.1991 р., № 1540. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>. 4. Про іноземні інвестиції : Закон України від 13.03.1992 р., № 2198. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>. 5. Про схвалення концепції Державної цільової програми модернізації ринків капіталу в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 8.11.2010 р. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>. 6. Проект розвитку ринку капіталів : Програма US Aid [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.capitalmarkets.kiev.ua/>. 7. Економічна теорія / під. ред. В. Д. Камаєва. – М., 2010. – 272 с.